

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MƏRKƏZİ BANKI

PUL SİYASƏTİ İCMALI

Yanvar – Dekabr 2017

İcmalın əsas məqsədi Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankının (AMB) cari makroiqtisadi vəziyyət barədə təhlillərini və həyata keçirilən pul siyasəti barədə məlumatları geniş oxucu kütləsinə çatdırmaqdır. İcmal rüblük əsasda ictimaiyyətə açıqlanır.

Bakı – 2018

MÜNDƏRİCAT

ABREVIATURALAR

Xülasə	4
I. Qlobal iqtisadi mühit və xarici sektor	5
1.1. Qlobal iqtisadiyyatda meyillər	5
1.2. Azərbaycan iqtisadiyyatının xarici sektoru üzrə proseslər	11
II. Azərbaycanda makroiqtisadi proseslər	15
2.1. Məcmu daxili tələb	15
2.2. Məcmu təklif və məşğulluq	18
2.3. İnflyasiya	20
III. Pul və məzənnə siyasəti	24
3.1. Valyuta bazarı və manatın məzənnəsi	24
3.2. Pul siyasəti alətləri	29
3.3. Pul təklifi	33
İstifadə olunmuş qrafik və cədvəllər	35

ABREVIATURALAR

AMB	Azərbaycan Mərkəzi Bankı
AİB	Asiya İnkişaf Bankı
AYİB	Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı
BƏT	Beynəlxalq Əmək Təşkilatı
BVF	Beynəlxalq Valyuta Fondu
BOKT	Bank olmayan kredit təşkilatı
BXİ	Birbaşa Xarici İnvestisiyalar
DSK	Dövlət Statistika Komitəsi
İEOÖ	İnkişaf Etməkdə Olan Ölkələr
İEÖ	İnkişaf Etmiş Ölkələr
İƏİT	İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı
İQİ	İstehlak Qiymətləri İndeksi
KİQİ	Kənd Təsərrüfatı Məhsullarının İstehsalçı Qiymətləri İndeksi
KOS	Kiçik və Orta Sahibkarlıq
NEM	Nominal Effektiv Məzənnə
MBK	Məcmu Buraxılış Kəsi
OPEC	Neft İxrac Edən Ölkələrin Təşkilatı (Organization of the Petroleum Exporting Countries)
REM	Real Effektiv Məzənnə
RSM	Real Sektorun Monitorinqi
SİQİ	Sənaye Məhsullarının İstehsalçı Qiymətləri İndeksi
SKMF	Sahibkarlığa Kömək Milli Fondu
UNCTAD	Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ticarət və İnkişaf üzrə Konfransı (United Nations Conference of Trade and Development)
ÜDM	Ümumi Daxili Məhsul
ÜTT	Ümumdünya Ticarət Təşkilatı

XÜLASƏ

2017-ci ildə Mərkəzi Bank makroiqtisadi sabitliyin dayanıqlığına yönəldilmiş siyasət həyata keçirmiş, faiz dərəcəsi və pul təklifi mənbələri makroiqtisadi sabitlik və milli iqtisadiyyatın inkişafının təmin edilməsi hədəflərinə uyğun şəkildə tənzimlənmişdir.

Dövr ərzində tədiyə balansы tarazlaşmış, valyuta ehtiyatlarına təzyiq azalmış, milli valyutanın xarici dəyəri sabitləşmiş və inflyasiya gözləntiləri nisbətən səngiməmişdir. Bu müsbət nəticələr dərin makroiqtisadi manevr və çevik koordinasiya olunmuş makroiqtisadi siyasət çərçivəsinin tətbiqi sayəsində mümkün olmuşdur.

2017-ci il ərzində Mərkəzi Bank antiinflyasiya xarakterli pul siyasəti həyata keçirmişdir. Pul təklifinin həcmi iqtisadi artım və inflyasiya proqnozları, habelə bank sisteminin likvidlik mövqeyi nəzərə alınmaqla tənzimlənmişdir. Faiz dahlizinin parametrləri iqtisadi tsikl göstəriciləri, inflyasiya riskləri balansının təhlili və maliyyə bazarlarının müxtəlif segmentlərində gedən proseslər nəzərə alınmaqla müəyyənləşdirilmişdir. Siyasət qərarları qəbul edilərkən pul siyasətinin transmissiyası xüsusiyyətləri də nəzərə alınmış, qərarlar qabaqlayıcı rejimdə qəbul edilmişdir.

Ümumilikdə, həyata keçirilən siyasət tədbirləri nəticəsində 2017-ci ildə makroiqtisadi sabitliyin təmin olunması istiqamətində müsbət meyillər formalaşmış və güclənmişdir.

I. QLOBAL İQTİSADI MÜHİT VƏ XARİCİ SEKTOR

1.1 Qlobal iqtisadiyyatda meyllər

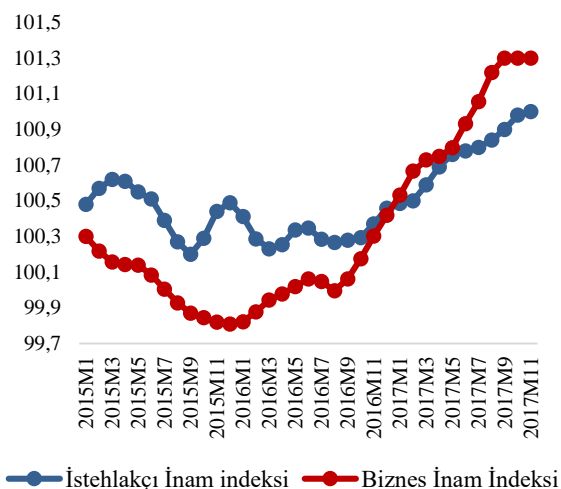
2017-ci il qlobal iqtisadiyyatda canlanma qeydə alınmışdır. Xüsusən, İEÖ-lərdə iqtisadi artım proqnozları üstələnmişdir. Siyasi qeyri-müəyyənliklərin davam etməsinə baxmayaraq, qlobal artım proqnozları yaxşılaşmışdır. Enerji qiymətləri 2014-cü il səviyyəsinə yaxınlaşmaqdadırlar.

Qlobal iqtisadi artım. Artan əmtəə qiymətləri, investisiya və ticarətdə artım fonunda qlobal iqtisadiyyatın dirçəlişi prosesi 2017-ci ilin IV rübündə də davam etmişdir. 2017-ci ildə 120 ölkədə iqtisadi artımda sürətlənmə qeydə alınmışdır ki, bu da 2010-cu ildən bəri ən yüksək göstəricidir.

İl ərzində İƏİT-nin dərc etdiyi İstehlakçı İnami və Biznes İnami indeksləri davamlı olaraq artmışdır (Qrafik 1). Hər iki indeks qlobal

maliyyə böhranından bəri ən yüksək həddə çatmışdır.

Qrafik 1. İƏİT ölkələrində biznes və istehlakçı inam indeksləri

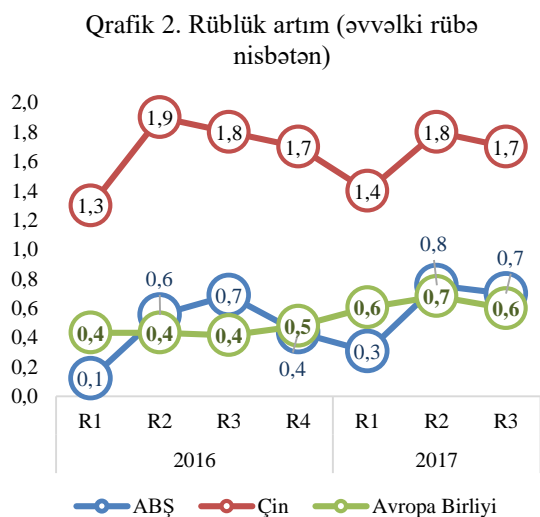

Mənbə: İƏİT

İEÖ-lərdən Almaniya, Yaponiya, Cənubi Koreya və ABŞ-da iqtisadi artım ilin ikinci yarısında gözləniləndən yüksək olmuşdur.

Güclü xarici tələb nəticəsində ABŞ-da 2017-ci ildə iqtisadi fəallıq gözləniləndən yüksək olmuşdur. Korporativ vergi dərəcəsinin azaldılmasını nəzərdə tutan yeni təsdiqlənmiş vergi sisteminin qısamüddətli dövrdə investisiyanı artıracağı və bununla da ÜDM-ə artırıcı təsir göstərəcəyi gözlənilir.

Əksər Avrozonada ölkələrində artım proqnozları ilin əvvəli ilə müqayisədə yüksəldilmişdir. BVF-nin yanvar hesablamalarına əsasən Avrozonada iqtisadi artım 2.4% olmuşdur, bu isə oktyabr ayındakı hesablamalardan 0.3 faiz bəndi yüksəkdir.

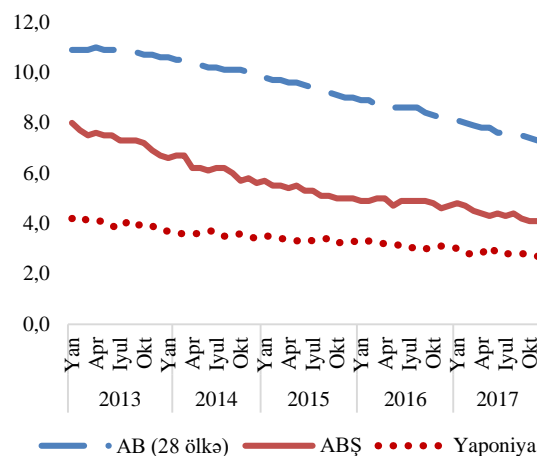

Mənbə: İƏİT

Ümumilikdə, İEOÖ-lərin iqtisadi artımı da gözləntiləri üstələmişdir. Çində rəsmi məlumatlara əsasən 2017-ci ildə iqtisadi artım 6.9% olmuşdur ki, bu da 2016-cı ilin göstəricisi ilə müqayisədə 0.2 faiz bəndi yüksəkdir. Xüsusilə Polşa və Türkiyədə artımın sürətlənməsi

ümumilikdə inkişaf etməkdə olan Avropa ölkələrində artımı möhkəmlətməmişdir. Azərbaycanın ticarət tərəfdaşları qrupunda 2017-ci ildə artım 3.1% olmuşdur (15 ölkə üzrə qeyri-neft çəkili).

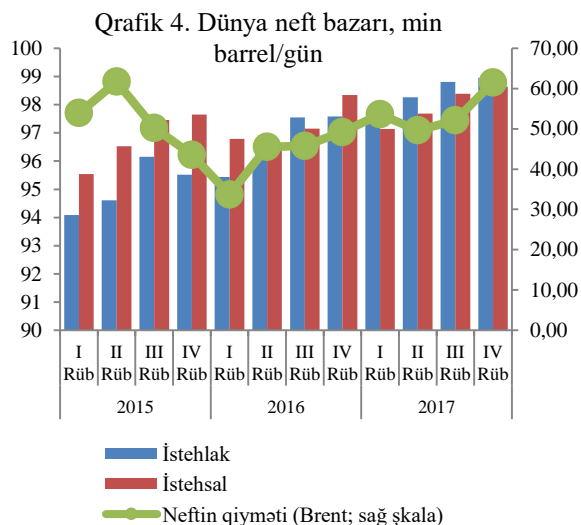
Qrafik 3. İşsizlik səviyyəsi, % (mövsümi təmizlənmiş)

Mənbə: İƏİT

Qlobal əmtəə qiymətləri. Əmtəə qiymətlərində 2016-cı ildə başlamış nisbi yüksəliş 2017-ci ildə də davam etmişdir. Artım xüsusilə enerji qiymətlərində hiss olunmuşdur. İlin əvvəllərində nisbətən sabit olmuş neft qiymətləri ilin ikinci yarısında əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Ümumilikdə, il ərzində brent markalı neftin qiymətinin artımı 21% təşkil

etmişdir. 2016-cı ilin orta göstəricisi ilə müqayisədə isə neftin qiyməti 24.5% yüksəlmişdir. Hal-hazırda ortamüddətli neft fyuçerslərinin qiyməti 54 dollardır.

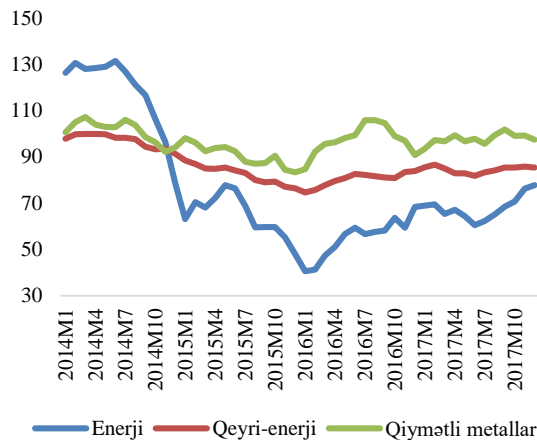

Mənbə: Enerji İnformasiya Agentliyi (EIA)

2017-ci ildə təbii qazın orta qiyməti 2016-cı ilin müvafiq göstəricisi ilə müqayisədə 20.5% yüksək olmuşdur.

Kənd təsərrüfatı məhsullarının qiymətləri isə ilin əvvəlindən 3% düşmüşdür.

Qrafik 5. Qiymət indeksləri (2005=100)

Mənbə: Dünya Bankı

Qlobal maliyyə bazarları və pul siyasəti. Bir sıra İEÖ-də sərt pul siyasətinə keçid davam etdirilmişdir. Avrozonada iqtisadi fəallığın bərpası nəticəsində Avropa Mərkəzi Bankının da yaxın gələcəkdə aktiv alışlarını dayandıracağı və uçot faiz dərəcəsini artıracağı gözlənilir.

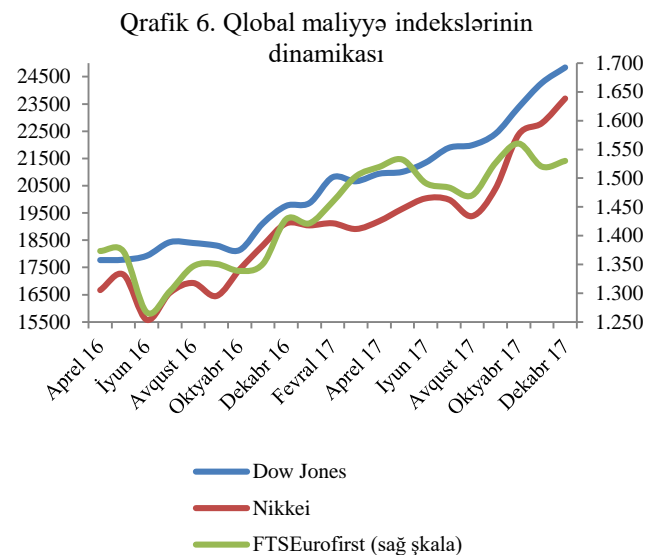
ABŞ Federal Ehtiyatlar Sistemi (FES) 2017-ci ildə 3 dəfə, aprel, iyun və dekabr hədəf faiz dərəcələrini artırmışdır. Həmçinin, FES sentyabr ayında qlobal maliyyə böhranı ardından kəskin genişləndirilmiş balansını “daraltmaq” barədə qərar qəbul etmişdir. Bu qərara əsasən

qarşıdan gələn illərdə FES öz balansındakı qiymətli kağızları və digər aktivləri tədrici olaraq satmağı planlaşdırır. Birləşmiş Krallıqda Avropa İttifaqını tərk etməklə bağlı keçirilmiş referendumun ardından ucuzlaşmış funt sterlinq fonunda inflyasiya dərəcəsinin hədəf göstəricisini üstələməsi İngiltərə Bankını faiz dərəcəsinə 0.25%-dən 0.5%-ə yüksəltməyə sövq etmişdir.

Avropa Mərkəzi Bankı faiz dərəcələrini 0% səviyyəsində saxlamışdır. İnflyasiyanın hələ də arzuolunan səviyyədəki yüksəlməməsi səbəbilə aktiv alışı siyasətinin 2018-ci ildə də davam etdiriləcəyi gözlənilir. Son 2 ildə hədəf faiz dərəcəsi 0.05% olan Çexiyada avqustda faiz dərəcəsi 0.25%-ə, noyabrda isə 0.5%-ə çatdırılmışdır.

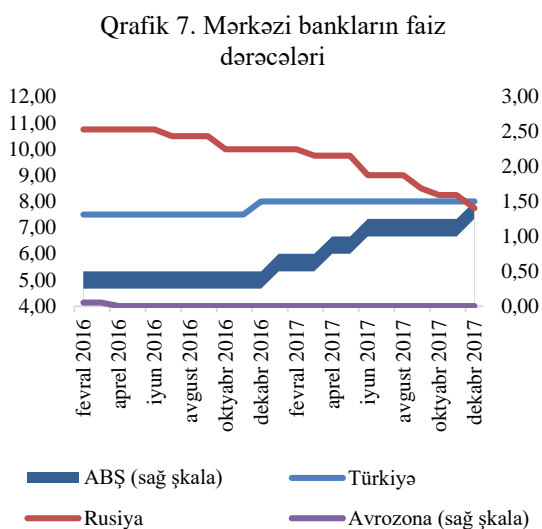
Dövr ərzində İEOÖ-lərin mərkəzi bankarı arasında monetar siyasəti həm yumşaldan, həm də sərtləşdirən banklar olmuşdur. Braziliyada uçot faiz dərəcəsi ilin

əvvəlindən bəri 6.75 fiaz bəndi azaldılaraq 7%-ə çatdırılmışdır. Hindistanda isə siyasət faizi avqustda 0.25 faiz bəndi azaldılaraq 6%-ə endirilmişdir.

Mənbə: Reuters

Rusiyada ilin əvvəlində 10% olan uçot dərəcəsi ilin sonunda 7.75%-ə azaldılmışdır. Bu azalmaya səbəb olaraq iqtisadi artımla bağlı proqnozların yüksəlməsi və aşağı inflyasiya səviyyəsinin dayanıqlılığı göstərilmişdir. Ümumilikdə, qarşıdan gələn ildə Rusiyada neytral pul siyasətinə keçid planlaşdırılır.

Mənbə: Müvafiq ölkələrin mərkəzi bankları

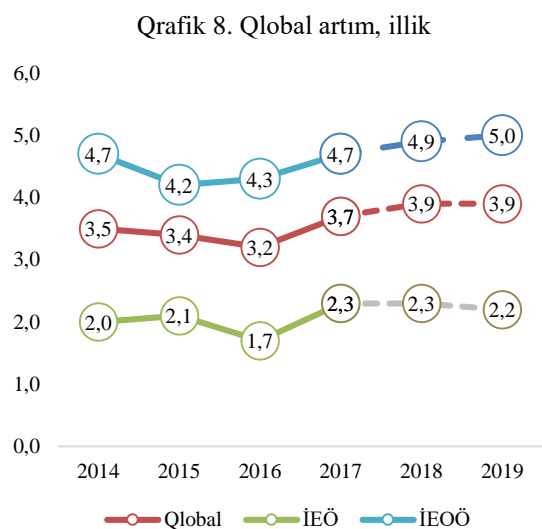
Qlobal iqtisadiyyatda gedən proseslər və həyata keçirilən siyasətlər valyuta bazarına da təsir etmişdir. ABŞ dolları il ərzində bir sıra başlıca valyutalara qarşı ucuzlaşmışdır. 2017-ci ildə ABŞ dolları yapon yeninə qarşı 6.3%, funt sterlinqə qarşı 8.2%, avroya qarşı 12.5%, rus rubluna qarşı 6.2%, Çin yuanına qarşı 6.3% dəyər itirmiş, türk lirəsinə qarşı isə 5.6% bahalaşmışdır.

İngilis funt sterlinqi dollara qarşı bahalaşsa da, Avropa Birliyindən çıxışla bağlı davam edən qeyri-müəyyənliklər fonunda avroya qarşı

ucuzlaşmışdır. Avrozonada davam edən bərpa prosesi avronun mövqeyinin güclənməsində xüsusi rol oynamışdır.

Proqnozlar və risklər. BVF-nin qarşından gələn illər üzrə iqtisadi artım proqnozu yüksəlmişdir. Ən son yayımlanmış proqnozlara əsasən qlobal iqtisadi artımın 2018-ci ildə 3.9% olacaqdır. Bu da 2017-ci ildəki artımdan 0.2% yüksəkdir və ilin əvvəlində verilmiş proqnozlara nisbətən də yüksəlmişdir. İEÖ-də 2017-ci ildə artımın 2.3%, İEOÖ-də isə 4.9% olacağı proqnozlaşdırılır.

Növbəti iki il üçün qlobal artım proqnozlarının yüksəlməsi əsasən İEÖ-lərdəki artımın sürətlənməsindən qaynaqlanır. ABŞ-da vergi islahatının təsiri ilə 2018-ci ildə iqtisadi artımın 2.7%-ə artacağı gözlənilir. Avrozonada iqtisadi canlanmanın davam edəcəyi gözlənsə də, siyasi qeyri-müəyyənliklərin iqtisadi artım üzərindəki azaldıcı təsiri hələ də qalmaqdadır.

Mənbə: BVP, Qlobal İqtisadi Perspektivlər hesabatı, Yanvar, 2018.

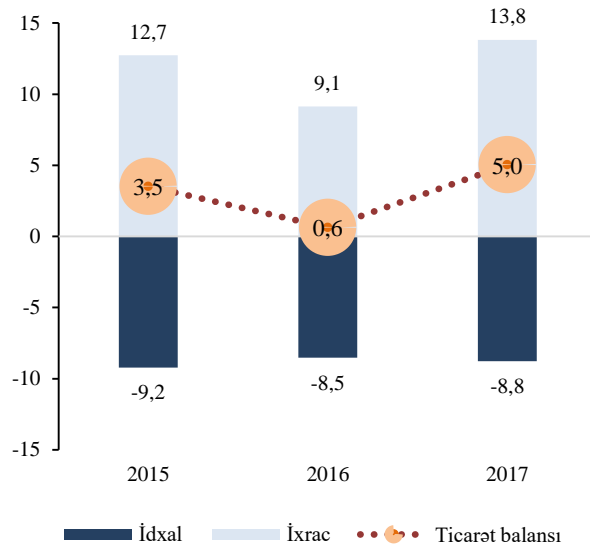
2018-2019-cu illərdə Asiyanın İEOÖ-lərində artım tempinin 6.5% olacağı proqnoz edilir. Çində, xüsusilə, maliyyə sektorunda problemlərin qalması nəticəsində qarşıdan gələn illərdə artım tempinin nisbətən zəifləyəcəyi gözlənilir.

1.2 Azərbaycan iqtisadiyyatının xarici sektoru üzrə proseslər

Qeyri-neft ixracının genişləndirilməsi və idxalın əvəzlənməsi istiqamətində görülmüş tədbirlər, eləcə də, neftin dünya bazarlarında qiymətinin yüksəlməsi nəticəsində 2017-ci ildə Azərbaycanın xarici iqtisadi mövqeyi yaxşılaşmışdır.

Dövlət Gömrük Komitəsinin (DGK) məlumatlarına əsasən 2017-ci ildə xarici ticarət dövriyyəsi 22.6 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir ki, bunun da 13.8 mlrd. ABŞ dolları ixracın, 8.8 mlrd. ABŞ dolları isə idxalın payına düşmüşdür. Xarici ticarət balansında 5 mlrd. ABŞ dolları məbləğində müsbət saldo əmələ gəlmişdir.

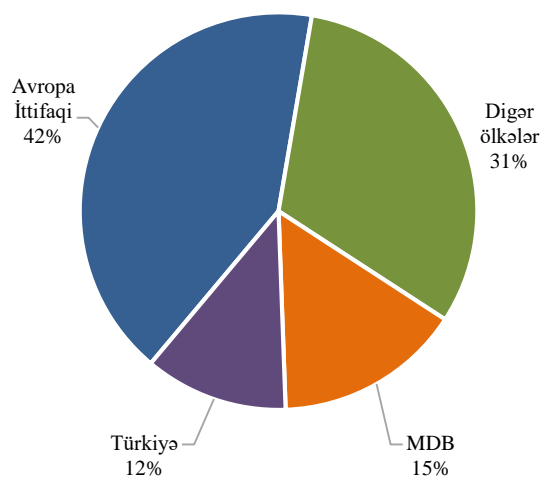
Qrafik 9. Ticarət balansı, mlrd. ABŞ dolları

Mənbə: DGK

Dövr ərzində 187 ölkə ilə ticarət əməliyyatları həyata keçirilmişdir.

Qrafik 10. Ticarət dövriyyəsində əsas ölkələr, 2017-ci il, %-lə

Mənbə: DGK

Ticarət dövriyyəsinin 42%-i Avropa İttifaqı (Aİ) ölkələrinin payına düşmüşdür. Aİ ilə ticarət əlaqələrinin

50%-i İtaliya, 10%-i Almaniya, 7%-i Çexiya, 5%-i isə Fransa ilə həyata keçirilmişdir.

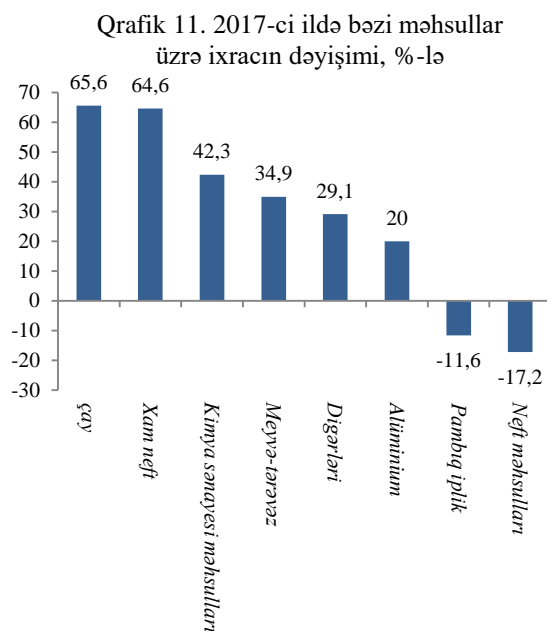
MDB ölkələrinin ümumi ticarət dövriyyəsində xüsusi çəkisi 15% olmuşdur. Bu istiqamətdə ticarət dövriyyəsinin 62%-i Rusiya, 24%-i Ukraynanın payına düşmüşdür.

Ticarət əlaqələrinin 31%-i digər ölkələrlə saxlanılmışdır. Bu ölkələr qrupunda əsas tərəfdaşlar Çin (18%), ABŞ (11%), İsraildir(9%).

Türkiyə ilə ümumi ticarət əlaqələrinin 12%-i həyata keçirilmişdir.

2017-ci ildə əmtəə ixracı 51.1% artmışdır. Artım əsasən ixracda əhəmiyyətli paya malik neft sektoru üzrə baş vermişdir. Belə ki, ixracın

dəyəri xam neft üzrə 64.6% artmışdır.

Mənbə: DGK

Qeyri-neft sektoru üzrə də ixrac artmışdır. Artım çay, meyvə-tərəvəz, kimya sənayesi məhsulları, alüminium ixracında müşahidə olunmuşdur. Belə ki, ixracın həcmi çay üzrə 65.6%, kimya sənayesi məhsulları 42.3%, meyvə-tərəvəz üzrə 34.9%, alüminium üzrə 20% artmışdır.

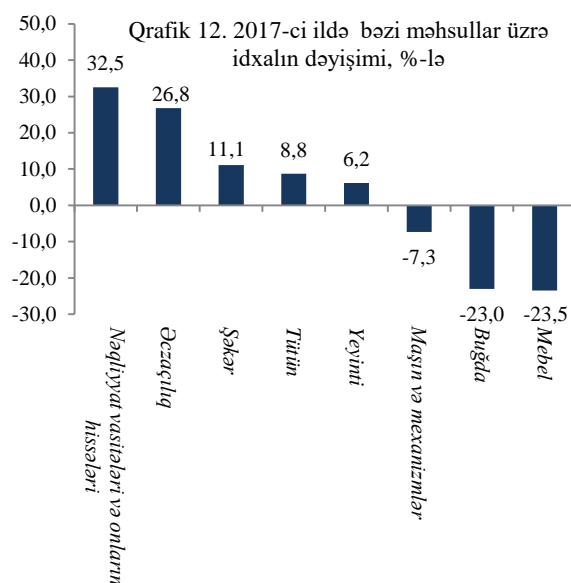
Dövr ərzində ixracda əsas tərəfdaşlar İtaliya (31.9%), Türkiyə (9.9%), İsrail (4.6%), Rusiya (4.3%),

Cexiya (4%), Kanada (3.9%) kimi ölkələr olmuşdur.

2017-ci ildə əmtəə idxalı 2.9% artmışdır. Dövlət sektoru üzrə əmtəə idxalı isə 3.4% azalmışdır.

İdxal olunmuş məhsulların 17.7%-i Rusiya, 14.5%-i Türkiyə, 9.7%-i Çin, 8.2%-i ABŞ, 5.4%-i Ukrayna, 5.1%-i Almaniya, və 3.6%-i İtaliya kimi ölkələrinin payına düşmüşdür.

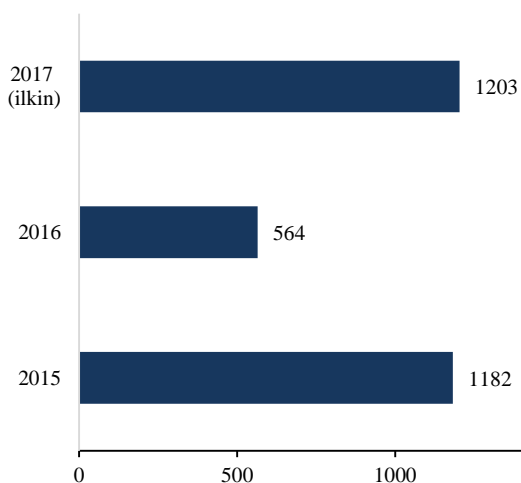
Dövr ərzində idxal ət, süd, çay, kərə yağı və süddən hazırlanmış digər yağlar, nəqliyyat vasitələri və onların hissələri üzrə artmış, buğda, sement, qara metal və onlardan hazırlanan məhsullar, mebel üzrə isə azalmışdır.

Mənbə: DGK

2017-ci ildə iqtisadi tərəfdaş ölkələrində yaranmış vəziyyət qeyri-neft ixracı ilə yanaşı ölkəyə daxil olan pul baratlarının dinamikasına da təsir etmişdir. İlk rəqəmlərə əsasən 2017-ci ildə ölkəyə daxil olan pul baratları 1.2 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir.

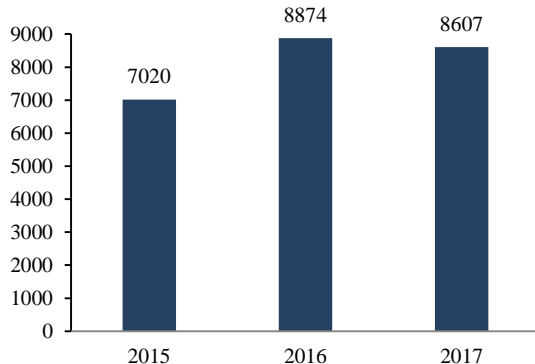
Qrafik 13. Ölkəyə daxil olan pul baratları, mln. \$

Mənbə: AMB

2017-ci ildə ölkədə xarici müəssisə və təşkilatlar tərəfindən əsas kapitalla investisiya axınları 8.6 mlrd. manat ekvivalentində olmuşdur ki, bu da əsas kapitalla yönəldilmiş ümumi investisiyaların 55.4%-ni təşkil etmişdir.

Qrafik 14. Xarici mənbələrdən əsas kapitalla investisiya qoyuluşları, mln. manat

Mənbə: DSK

Xarici ölkələr və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən əsas kapitalla yönəldilmiş vəsaitin çox hissəsi Böyük Britaniya, Türkiyə, Rusiya, İran, ABŞ, Yaponiya, Malaziya, İsveçrə və Çexiya sərmayədarlarına məxsus olmuşdur.

Xarici sektordakı müsbət proseslər özünü xarici valyuta ehtiyatlarının dinamikasında da biruzə vermişdir. Ölkənin tədiyə balansının yaxşılaşması şəraitində 2017-ci ildə strateji valyuta ehtiyatları 11%-dən çox artmışdır. 2017-ci ilin sonuna ölkənin strateji valyuta ehtiyatları 30 aylıq mal və xidmət idxalına kifayət etmiş və xarici dövlət borcunu 2.9 dəfə üstələmişdir.

II. AZƏRBAYCANDA MAKROİQTİSADI PROSESLƏR

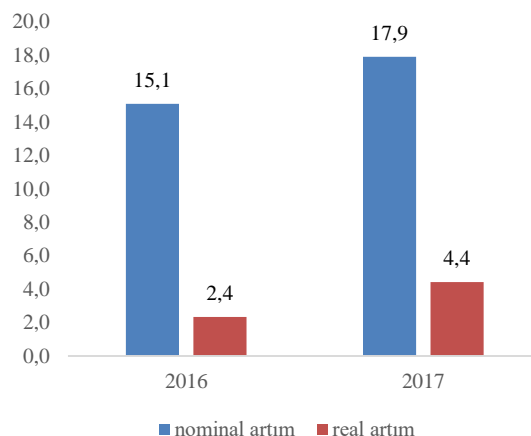
2.1. Məcmu daxili tələb

2017-ci ildə daxili tələb əvvəlki illərdə olduğu kimi iqtisadi artım dinamikasının əsas komponenti olmuşdur.

Son istehlak xərcləri. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə 2017-ci ildə son istehlak xərcləri ötən illə müqayisədə nominal ifadədə 17.9% (ilkin məlumat) artmışdır. İstehlak xərclərinin real artım tempi isə 4.4% təşkil etmişdir.

Son istehlak xərclərinin nominal həcmi 40.8 mlrd. manat olmuşdur ki, bu da ev təsərrüfatlarının gəlirlərinin 83.1%-ni (ilkin məlumat) təşkil edir. İl ərzində hər bir istehlakçı orta hesabla ayda 387.9 manatlıq və ya ötən illə müqayisədə 48.8 manat çox əmtəə almış və pullu xidmətlərdən istifadə etmişdir.

Qrafik 15. Son istehlak xərcləri, ötən ilə nəzərən,%-lə

Mənbə: DSK

Ötən ildə istehlakçıların tələbatlarının ödənilməsi məqsədilə istehlak bazarında satılmış əmtəə və xidmətlərin həcmi 2.2% artaraq 45.3 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Pərakəndə ticarət dövriyyəsinin həcmi 2.5% artaraq 35.3 mlrd. manat təşkil etmişdir. Qeyri-ərzaq məhsulları üzrə pərakəndə əmtəə dövriyyəsi 17.4 mlrd. manat olmuşdur.

Hesabat ilində istehlakçıların pərakəndə ticarət şəbəkələrində xərclədiyi vəsaitin 50.7%-i qida məhsulları, içkilər və tütün

məmulatlarının alınmasına sərflənmişdir.

Cədvəl 1. 2017-ci ildə ticarət şəbəkələrində xərc istiqamətlərinin payı, %-lə

Xərc istiqaməti	Xüsusi çəki, %-lə	
	2016	2017
<i>Qida məhsulları, içkilər və tütün məmulatları</i>	49.9	50.7
<i>Toxuculuq malları, geyim və ayaqqabılar</i>	17.4	17.8
<i>Elektrik malları və mebel</i>	6.3	6.0
<i>Kompyuterlər, telekommunikasiya avadanlıqları və digər məmulatlar</i>	0.8	0.7
<i>Əczaçılıq və tibbi mallar</i>	1.4	1.3
<i>Avtomobil yanacağı</i>	5.6	5.5
<i>Digər qeyri-ərzaq malları</i>	18.6	18.0

Mənbə: DSK

İl ərzində hər bir istehlakçı fərdi istehlak məqsədi ilə pərakəndə ticarət müəssisələrində qida məhsulları, içkilər və tütün məmulatları üçün orta hesabla ayda 153.1 manat, qeyri-ərzaq malları üçün isə 148.8 manat istifadə etmişdir.

2017-ci ildə ictimai iaşə dövriyyəsi 3.4%, əhaliyə göstərilən

pullu xidmətlərin həcmi isə 1.2% artmışdır.

Əhalinin nominal gəlirlərinin artımı hesabat ilində istehlak tələbini dəstəkləyən əsas amil olmuşdur. Belə ki, 2017-ci ildə əhalinin pul gəlirləri nominal olaraq 8.3% artmışdır. Əhalinin adambaşına düşən pul gəlirlərinin artımı isə 7.2% təşkil etmişdir. Əhalinin sərəncamında qalan gəlirlər isə 8.5% artaraq 45 mlrd. manat təşkil etmişdir.

Yanvar-noyabr aylarında ölkədə nominal orta aylıq əmək haqqı ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 6.2% artaraq 525 manat təşkil etmişdir.

İstehlak tələbinin komponentlərindən biri olan ev təsərrüfatlarına verilən kreditlərdə isə 2017-ci ildə 21.4% azalma müşahidə olunmuşdur. 2017-ci ilin sonuna ev təsərrüfatları üzrə kredit portfelinin həcmi 4.6 mlrd. manat olmuşdur.

Hökumətin xərcləri. 2017-ci ildə dövlət xərcləri daxili tələbin

mühüm amillərindən biri olmuşdur. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin məlumatına əsasən 2017-ci ildə dövlət büdcəsinin xərcləri 17.6 mlrd. manat olmuşdur¹.

İqtisadi təsnifata uyğun olaraq ötən ildə dövlət büdcəsi xərclərinin 38 %-i və yaxud 6.7 mlrd. manatı sosial yönümlü xərclərin (əməyin ödənişi fondu, təqaüd və sosial müavinətlər, dərman və ərzaq xərcləri) maliyyələşdirilməsinə yönəldilmişdir ki, bu da ötən illə müqayisədə 7.3% və yaxud 453.7 mln. manat çoxdur.

İnvestisiya xərcləri. Hesabat ilində ölkə iqtisadiyyatına investisiya qoyuluşu ötən illə müqayisədə 2.6% azalaraq 15.6 mlrd. manat təşkil etmişdir. İl ərzində neft sektoruna 8.5 mlrd. manat, qeyri-neft sektoruna 7.1 mlrd. manat həcmində investisiyalar yönəldilmişdir. Cəmi investisiya qoyuluşlarının 37.8%-i dövlət, 62.2%-i özəl sektorun payına düşmüşdür.

Əsas kapitalla yönəldilmiş vəsaitin 44.6%-i daxili mənbələr, 55.4%-i isə xarici mənbələr hesabına formalaşmışdır.

Cədvəl 2. İnvestisiya mənbələri, %-lə

	2016	2017
<i>Müəssisə və təşkilatların vəsaitləri</i>	67.2	63.4
<i>Bank kreditləri</i>	11.6	14.1
<i>Büdcə vəsaitləri</i>	13.9	15.4
<i>Büdcədən kənar fondların vəsaitləri</i>	1.0	1.3
<i>Əhalinin şəxsi vəsaiti</i>	4.2	5.1
<i>Sair vəsaitlər</i>	2.1	0.7

Mənbə: DSK

Hesabat ilində də əsas kapitalla yönəldilmiş sərmayənin ümumi həcmində müəssisə və təşkilatların vəsaitləri (63.4%) üstünlük təşkil etmişdir.

¹ *Mənbə: <http://www.maliyye.gov.az/>*

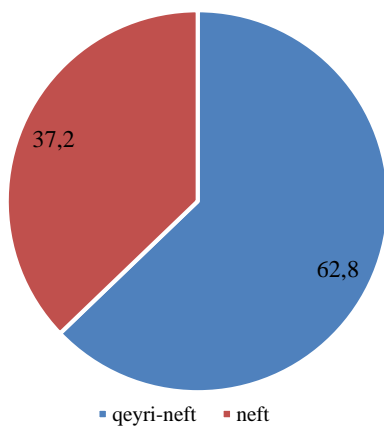
2.2. Məcmu təklif və məşğulluq

2017-ci ildə iqtisadi artım məcmu tələbə adekvat olaraq dəyişmişdir.

İqtisadi artım. DSK-nın məlumatına əsasən 2017-ci ildə ÜDM real ifadədə 0.1% artmış və nominal olaraq 70.1 mlrd. manat təşkil etmişdir. ÜDM-in əhalinin hər nəfərinə düşən həcmi isə 7205 manat olmuşdur.

2017-ci ildə mədənçıxarma sənayesində 38.7 milyon ton əmtəlik xam neft, 18.2 milyon kub metr təbii qaz hasil olunmuşdur. Neft hasilatı 5.6%, qaz hasilatı isə 3% azalmışdır.

Qrafik 16. ÜDM-nin sektorlar üzrə bölgüsü, %-lə

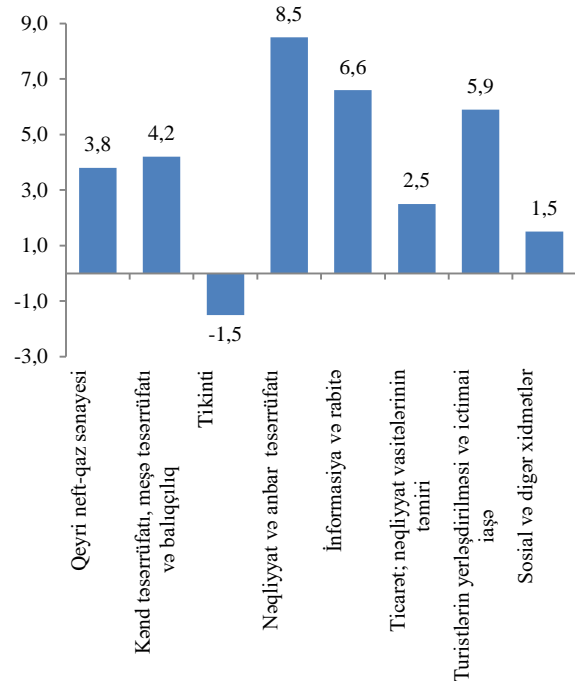

Mənbə: DSK

Qeyri-neft sektorunda 2017-ci ildə yaradılan əlavə dəyər 2016-cı ilə nisbətən real ifadədə 2.7% artaraq 44.1 milyard manat təşkil etmiş, onun ÜDM-də xüsusi çəkisi 62.8% olmuşdur.

2017-ci ildə qeyri-neft sektorunun əksər sahələri üzrə artım qeydə alınmışdır.

Qrafik 17. 2017-ci ildə sahələr üzrə yaradılan əlavə dəyərin artımı, ö.i.n., %

Mənbə: DSK

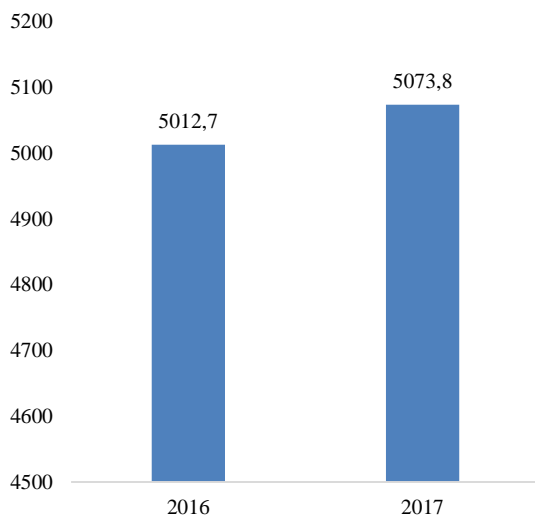
Dövr ərzində qeyri neft-qaz sənayesində 3.8% artım müşahidə olunmuşdur.

Məşğulluq. 2017-ci ilin sonuna ölkədə iqtisadi fəal əhalinin sayı 5073.8 min nəfər təşkil etmişdir ki, bu da ötən illə müqayisədə təxminən 61.1 min nəfər çoxdur.

DSK-nın məlumatına görə, muzdlu çalışan işçilərin sayı 2017-ci ilin 1 dekabr tarixinə ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə təxminən 0.4% artaraq 1521.2 min nəfər olmuşdur.

sənayesi, 3.2%-i kənd təsərrüfatında, 2.2%-i mədənçıxarma sənayesində fəaliyyət göstərmişlər.

Qrafik 18. İqtisadi fəal əhalinin sayı, dövrün sonuna, min nəfərlə

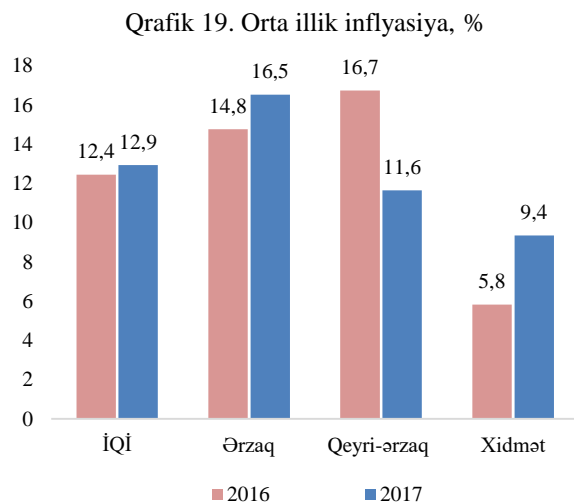
Mənbə: DSK

Müəssisə və təşkilatlarda muzdlu çalışan işçilərin 22.8%-i məhsul istehsalı sahələrində, o cümlədən, 6.6%-i tikinti, 6.9%-i emal

2.3. İnflyasiya

2017-ci ilin sonuna illik inflyasiya tempinin bir qədər azalması müşahidə edilmişdir. İl ərzində inflyasiya əsasən qeyri-tələb amillərindən təsirlənmişdir.

İstehlak Qiymətləri İndeksi (İQİ). Dövlət Statistika Komitəsinin (DSK) məlumatına əsasən 2017-ci ildə orta illik inflyasiya 12.9% təşkil etmişdir. İQİ-nin komponentləri olan ərzaq qiymətləri orta illik 16.5%, qeyri-ərzaq qiymətləri 11.6%, xidmətlər isə 9.4% dəyişmişdir.

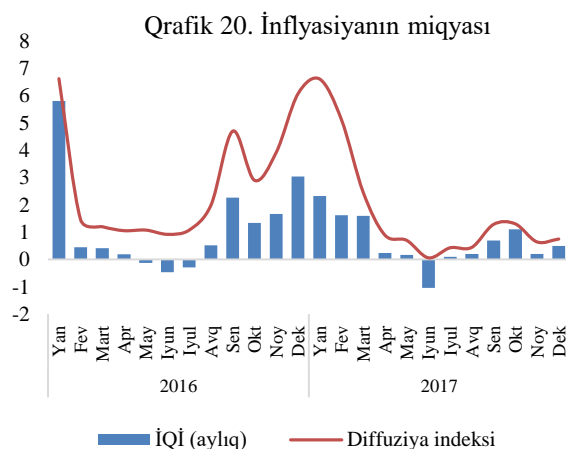

Mənbə: DSK

Orta illik inflyasiyanın 7% bəndi ərzaq, 2.9% bəndi qeyri-ərzaq, 3% bəndi isə xidmətlərin payına düşür.

2017-ci ildə orta aylıq inflyasiya 0.6% təşkil etmişdir ki, bu da ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 2 dəfə (0.6% bəndi) aşağıdır. Dövr ərzində ən yüksək inflyasiya yanvar ayında olmuşdur (2.3%). İyun ayında nəinki inflyasiya olmamış, 1%-lik deflyasiya qeydə alınmışdır.

İstehlak səbətində qiyməti artan və azalan məhsul və xidmətlərin sayındakı fərqi dəyişim dinamikasını göstərən diffuziya indeksi də ilin əvvəli ilə müqayisədə ilin sonunda azalmışdır.

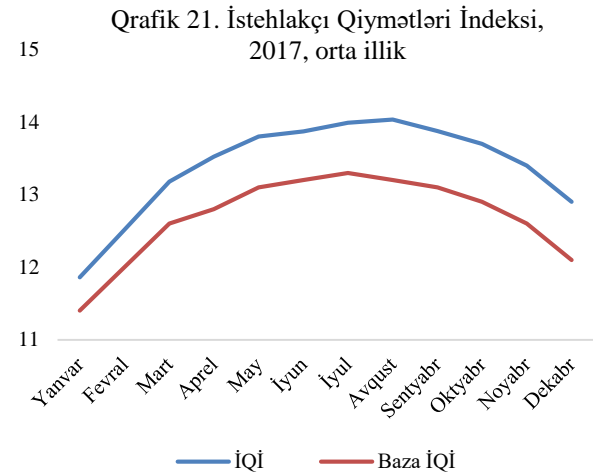
Mənbə: DSK, DSK-nın məlumatları əsasında AMB-nin hesablamaları

Ümumilikdə, ilin sonuna 520 adda mal və xidmətdən 116-nin qiyməti azalmış, 115-nun qiyməti isə dəyişməz qalmışdır.

Aparılmış təhlillər göstərir ki, 2017-ci ildə inflyasiya başlıca olaraq qeyri-monetar amillərdən irəli gəlmişdir. İl ərzində inflyasiyanın xarici faktorlarında yüksək volatillik müşahidə olunmuş, inzibati qiymətlər dəyişimi və inflyasiya gözləntiləri inflyasiyaya təsir göstərmişdir. Valyuta bazarının sabitləşməsi, hətta manatın məzənnəsinin müəyyən qədər möhkəmlənməsi şəraitində ticarət tərəfdaşı olan ölkələrdə gedən inflyasiya prosesləri, habelə ayrı-ayrı əmtəə qrupları üzrə tələb-təklif nisbətinin dəyişimi inflyasiyanın mühüm amilləri olmuşdur.

Qiymətləri dövlət tərəfindən tənzimlənən məhsullar və xidmətlər, həmçinin mövsümi xarakter daşıyan kənd təsərrüfatı məhsulları nəzərə alınmadan hesablanan orta illik baza

inflyasiya 2017-ci ildə 12.1% təşkil etmişdir.

Mənbə: DSK

Qeyd olunduğu kimi, dövr ərzində istehlak qiymətlərinin dəyişiminə təsir göstərən amillərdən biri gözləntilər olmuşdur. Bir sıra xərc amillərinin təsiri ilə bəzi sahələrdə inflyasiya gözləntiləri yüksəlsə də, ümumilikdə dövr ərzində gözləntilərdə daha çox azalma meyilləri müşahidə olunmuşdur. Belə ki, Mərkəzi Bank tərəfindən müntəzəm aparılan real sektorun monitorinqinin nəticələrinə əsasən 2017-ci il ərzində ticarət sektorunda növbəti 3 ay üzrə qiymət gözləntiləri məişət avadanlıqları və avtomobil segmentində azalmış,

mebel seqmentində isə artmışdır. Xidmət sektorunda ümumi qiymət gözləntisi bütün sahələr üzrə yüksəlmiş, bu daha çox nəqliyyat, otelçilik və turizm seqmentlərində özünü göstərmişdir. Emal sənayesində isə qida və içki, kimya, maşınqayırma, plastik kütlə seqmentləri üzrə qiymət gözləntiləri aşağı düşmüş, tikinti materialları, metallurgiya və digər qeyri-metal mineral məhsulları sahəsində isə artmışdır. Tikinti sektorunda ümumilikdə qiymət gözləntiləri yüksəlmişdir.

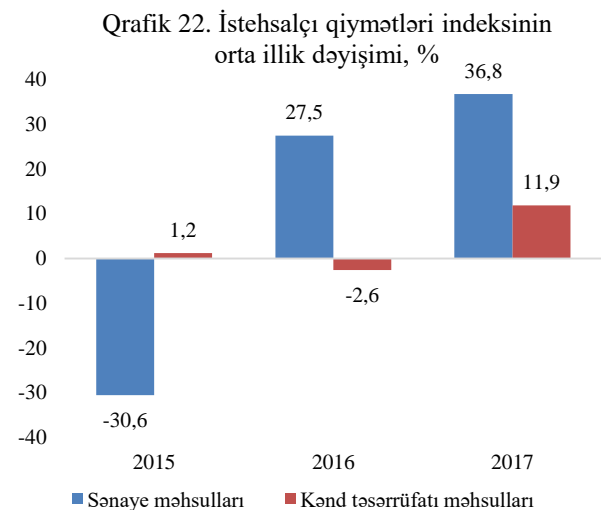
İstehsalçı qiymətləri indeksi.

DSK-nın məlumatlarına əsasən ölkə daxilində istehsal olunan bütün mal və xidmətlərin qiymət dəyişməsinə əks etdirən ÜDM deflyatoru 2017-ci il ərzində 16% təşkil etmişdir.

İl ərzində istehsalçı qiymətləri indeksi sənaye məhsulları üzrə daha çox dəyişmişdir. Ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən sənaye məhsullarının istehsalçı qiymətləri indeksi 36.8%

artmışdır. Qiymət dəyişimi daha çox mədənçıxarma sənayesində və elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı sahəsində qiymətlərinin yüksəlməsi (müvafiq olaraq 36.5% və 53.9%) ilə bağlıdır. Belə ki, bahalaşma neft-qaz hasilatında 36.6%, metal filizləri hasilatında 13.6% təşkil etmişdir.

Qiymət artımı emal sənayesi üzrə 30.3% təşkil etmişdir. Sahə üzrə ən çox bahalaşma tütün məmulatları (43.9%), toxuculuq sənayesi (40%), neft emalı (40%), kimya sənayesi (30.9%), metallurgiya və metal məmulatlarının istehsalı (38.3%), avtomobil və qoşquların istehsalı sənayesinin payına düşür.

Mənbə: DSK

2017-cı il ərzində kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçı qiymətlərində 11.9%-lik artım müşahidə olunmuşdur ki, bu da daha çox heyvandarlıq məhsullarının bahalaşması (13.5%) hesabına baş vermişdir. Belə ki, dövr ərzində mal əti 24,5%, qoyun əti 12.6% və quş əti 19.7% bahalaşmışdır. Eyni dövrdə qiymətlər meşə təsərrüfatı məhsulları üzrə 6.4%, balıq və sair balıqçılıq məhsulları üzrə isə 1.3% artmışdır. İl ərzində bitkiçilik məhsulları 10.6% bahalaşma nümayiş etdirmişdir ki, bu da daha çox itxal meyvə-tərəvəzdə baş verən bahalaşma ilə əlaqədardır.

İl ərzində nəqliyyat xidmətlərinin tarifləri 6.9% yüksəlmişdir ki, bu da əsasən yükdaşıma xidmətləri üzrə qiymətlərinin 7.6% artması ilə izah olunur. Sərnişindaşıma xidmətinin qiymətləri 6.8% artsa da, rabitə və poçt xidmətlərinin qiymətlərində dəyişiklik baş verməmişdir.

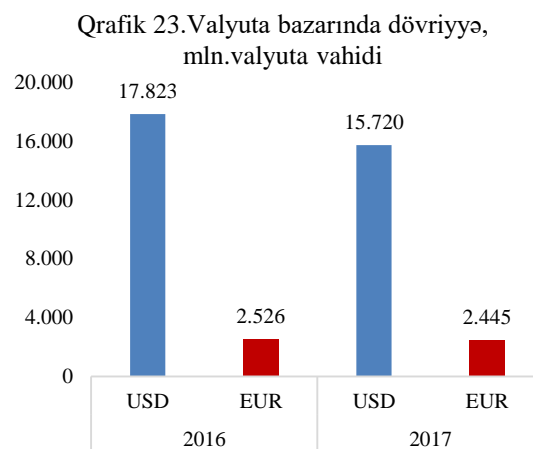
III. PUL VƏ MƏZƏNNƏ SİYASƏTİ

3.1. Valyuta bazarı və manatın məzənnəsi

2017-ci il ərzində manatın xarici valyutalara nəzərən məzənnəsi tədiyə balansı üzrə meyllərə uyğun formalaşmışdır. Tədiyə balansının yaxşılaşması, ixracın genişlənməsi və idxalın əvəz edilməsi siyasəti nəticəsində valyuta daxilolmalarının artması valyuta bazarında vəziyyəti sabitləşdirmişdir. Bu şəraitdə həyata keçirilən makroiqtisadi siyasət tədbirləri nəticəsində manatın ABŞ dollarına qarşı məzənnəsi 4% möhkəmlənmişdir. 2017-ci ilin ikinci rübündən manatın məzənnəsi əlavə möhkəmlənmə təzyiqləri altında olmuşdur.

2017-ci il ərzində valyuta bazarının ümumi həcmi ötən illə müqayisədə azalmışdır. Belə ki, ötən illə müqayisədə ABŞ dolları ilə valyuta əməliyyatlarının həcmi 5.8%,

Avro ilə əməliyyatların həcmi isə 5.4% azalmışdır.

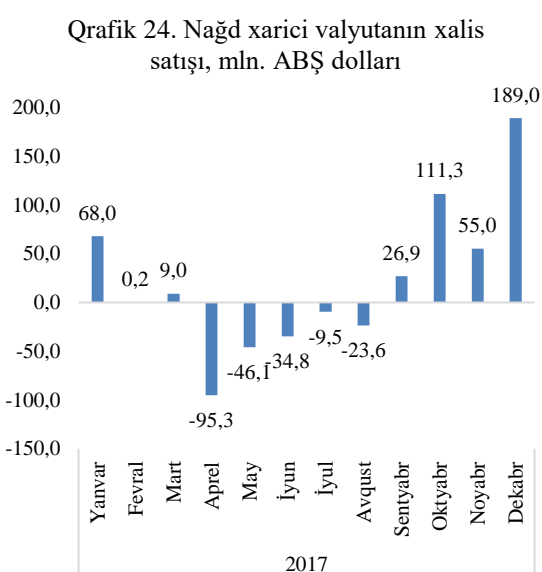
Mənbə: AMB

Dövr ərzində valyuta bazarında əməliyyatların 83%-i ABŞ dollarında, 17%-i digər valyutalarda aparılmışdır.

Valyuta əməliyyatlarının 24%-i banklararası valyuta bazarında (BVB), 76%-i isə bankdaxili valyuta bazarında (BDVB) reallaşdırılmışdır. ABŞ dolları ilə BVB-də aparılmış əməliyyatların 56.7%-i bankların valyuta mövqeyinin tənzimlənməsi ilə əlaqədar olmuşdur. BDVB-də isə valyuta əməliyyatlarının 95.8%-i hüquqi şəxslər ilə valyuta əməliyyatları təşkil etmişdir.

Valyuta bazarının həcminin azalması nağd xarici valyuta bazarı

segmentində də müşahidə edilmişdir. Banklar tərəfindən 2016-cı il ərzində 445.4 mln. ABŞ dolları xalis valyuta satışı həyata keçirildiyi halda, 2017-ci ildə 26.5 mln. ABŞ dolları xalis satış həyata keçirilmişdir ki, bu da manatın məzənnəsinin sabitliyi ilə əlaqədardır.

Mənbə: AMB

2017-ci ildə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin təmin olunmasına yönəlmiş kompleks tədbirlər, makroiqtisadi dayanıqlığın təmin edilməsi istiqamətində qəbul edilmiş qərarlar məzənnə rejiminin çevikliyinə daha da artırılmasına əlverişli zəmin yaratmışdır. Məzənnə rejiminin çevikliyinə artırılması

çərçivəsində Mərkəzi Bank 12 yanvar 2017-ci il tarixindən başlayaraq valyuta hərracı mexanizminə dəyişikliklər etmişdir. Bu dəyişikliklərə uyğun olaraq hərraca çıxarılan valyuta təklifi bazar iştirakçılarının təklif etdiyi qiymətlər əsasında reallaşdırılır. Başqa sözlə, hərraclər əsasən daha yüksək qiymət təklif edən bankdan daha aşağı qiymət təklif edən banka doğru valyutanın satılması ilə yekunlaşır.

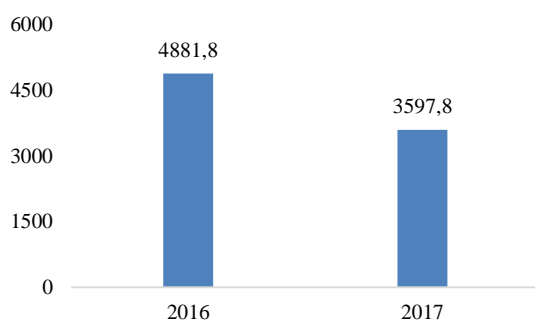
Valyuta hərracları həftədə iki dəfə keçirilir, hər bir hərracın parametrləri haqqında məlumatlar hərrac başlamazdan əvvəl “Bloomberg” terminalı vasitəsilə bazar iştirakçılara elan edilir.

Eyni zamanda xarici valyutanın nağd və qeyri-nağd satış məzənnəsinə rəsmi məzənnəyə nəzərən qoyulmuş limit ($\pm 4\%$) də 12 yanvar 2017-ci il tarixindən aradan götürülmüşdür.

2017-ci il ərzində Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondunun (ARDNF) valyuta

satışlarının təşkili ilə bağlı Mərkəzi Bank tərəfindən ümumilikdə 99 valyuta hərracı keçirilmişdir. Dövr ərzində ARDNF-in xarici valyuta satışları 3597.8 mln. ABŞ dolları təşkil etmişdir ki, bu da 2016-cı il ilə müqayisədə 26.3% azdır.

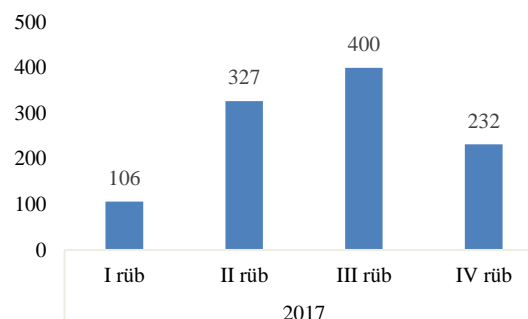
Qrafik 25. ARDNF-in valyuta satışları, mln. ABŞ dolları

Mənbə: AMB

Hesabat ilində Mərkəzi Bankda valyuta hərraclarının keçirilmədiyi günlərdə də banklararası valyuta bazarının Bloomberg platformasında təşkil edilən seqmenti normal fəaliyyət göstərmişdir. Dövr ərzində banklararası valyuta bazarının bu seqmentində hərracdən kənar alqı-satqı əməliyyatlarının həcmi 1065 mln. ABŞ dolları olmuşdur.

Qrafik 26. Bloomberg platformasında banklararası bazarın həcmi, mln. ABŞ dolları

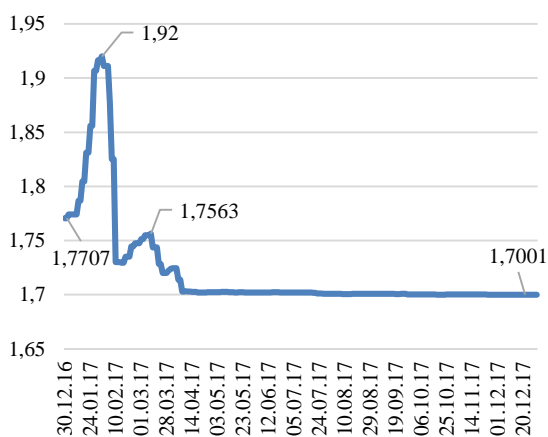
Mənbə: AMB

2017-ci il ərzində manatın rəsmi məzənnəsi banklararası əqdlər üzrə orta məzənnə (hərraclar və hərracdən kənar əməliyyatlar nəzərə alınmaqla) əsasında müəyyən edilmişdir.

İl ərzində valyuta bazarında tələb-təklif nisbətindən asılı olaraq manatın məzənnəsinin dinamikasında bir neçə dəfə qalxıb-enmə müşahidə edilmişdir. Yanvar və fevral ayının birinci yarısında bahalaşan ABŞ dolları, fevral ayının ikinci yarısından nisbətən ucuzlamağa başlamışdır. 2016-cı ilin sonuna ABŞ dollarının manata qarşı məzənnəsi 1.7707 AZN səviyyəsində olmuşdursa, 01.02.17 tarixində özünün dövr üzrə maksimum həddinə - 1.9200 AZN-ə qalxmış,

06.12.17 tarixində isə minimum həddinə - 1.7000 AZN-ə enmişdir. 2017-ci ilin sonuna manata nəzərən ABŞ dolları ilin əvvəlindən 4% ucuzlaşmışdır. İl ərzində 1 ABŞ dollarının manata qarşı orta günlük rəsmi məzənnəsi isə 1.7206 manat təşkil etmişdir.

Qrafik 27. ABŞ dollarının manata qarşı məzənnəsi

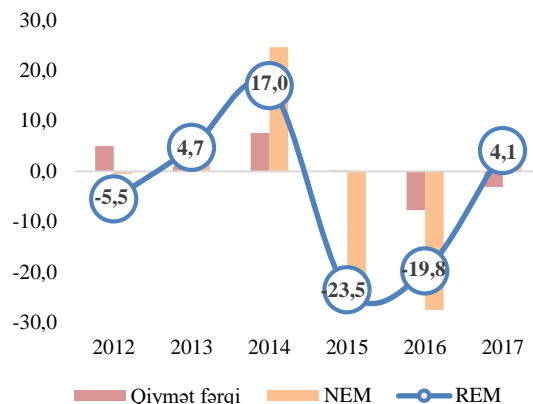

Mənbə: AMB

İl ərzində ikitərəfli məzənnələrin dinamikası çoxtərəfli məzənnənin dinamikasına da təsir göstərmişdir. Belə ki, manatın qeyri-neft sektoru üzrə ümumi ticarət çəkili real effektiv məzənnəsi 4.1%

bahalaşmışdır.

Qrafik 28. REM-in dəyişimi, %-lə (2000=100)

Mənbə: AMB

NEM-nin 1% bahalaşması və tərəfdaş ölkələrlə inflyasiya fərqləri REM-ə artırıcı təsir etmişdirlər.

2014-cü ilin sonundan bəri isə qeyri-neft sektoru üzrə REM 36% ucuzlaşmışdır ki, bu da idxalın əvəzlənməsi və qeyri-neft ixracının genişlənməsi baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Yeni məzənnə rejiminin tətbiqi Mərkəzi Bankın ehtiyatlarının zəruri səviyyədə qorunmasına imkan verir. 29 dekabr 2017-ci il tarixinə Mərkəzi Bankın xarici valyuta ehtiyatları 5.3 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir. Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatlarının

həcmi kifayətlilik üzrə beynəlxalq təcrübədə qəbul edilmiş normaları (3 aylıq mal və xidmət idxalını örtmək, milli valyuta ilə pul təklifinə nisbət və s) üstələmişdir.

3.2. Pul siyasəti alətləri

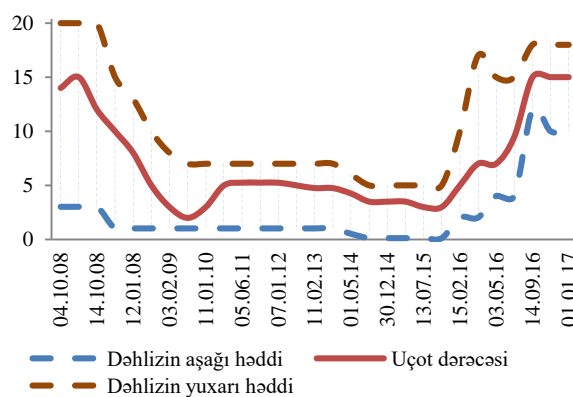
2017-ci il ərzində pul siyasəti alətləri inflyasiya və pul təklifi üzrə hədəflər, eləcə də pul siyasətinin ötürücülüğünün xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla tətbiq edilmişdir.

Mərkəzi Bank il ərzində faiz dahlizinin parametrlərini bir neçə dəfə müzakirə etmiş və uçot dərəcəsinə dəyişməz saxlamışdır. Mərkəzi Bank inflyasiyanın əsasən xərc amilləri hesabına yüksəlməsinə faiz siyasətinin sərtləşdirilməsilə reaksiya verməmişdir. Makroiqtisadi vəziyyət və pul bazarında formalaşmış konyunkturu nəzərə almaqla Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin 21 iyun 2017-ci il tarixində keçirilən iclasında faiz dahlizinin aşağı həddinin 2 faiz bəndi endirilməsi ilə bağlı qərar qəbul edilmişdir. Hesabat ilinin sonuna faiz dahlizinin yuxarı həddi 18%, uçot

dərəcəsi 15%, faiz dahlizinin aşağı həddi isə 10% təşkil edir.

Hesabat ilində də iqtisadiyya tın pula tələbin təmin edilməsi və likvidliyin effektiv idarə olunması məqsədilə Mərkəzi Bank müxtəlif müddətli (7 günədək, 14 günlük, 28 günlük və s.) çərçivə və açıq bazar əməliyyatlarını aktiv saxlamışdır. İl ərzində pul siyasəti əməliyyatları üzrə təminat kimi qəbul edilən qiymətli kağızların yeni siyahısı təsdiq edilmiş, çərçivə və açıq bazar əməliyyatlarının siyahısı genişləndirilmişdir².

Qrafik 29. Faiz dahlizinin parametrləri,%

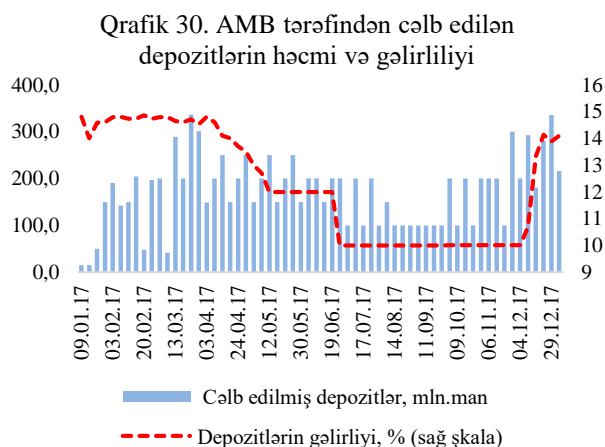

Mənbə: AMB

²Mərkəzi Bankın pul siyasəti alətləri və pul siyasəti əməliyyatları üzrə təminat kimi qəbul edilən qiymətli kağızların siyahısı haqqında

www.cbar.az internet səhifəsinin “Pul siyasəti alətləri” pəncərəsində tanış olmaq mümkündür.

İl ərzində bank sistemində izafi likvidliyin akkumulyasiyası şəraitində Mərkəzi Bankın sterilizasiya alətlərinə daha böyük tələbat olmuşdur. Hesabat ilində Mərkəzi Bank milli valyutada sərbəst vəsaitlərin cəlb olunması üzrə 61 depozit hərracı, notların yerləşdirilməsi üzrə 49 hərrac keçirmişdir. Depozit əməliyyatları üzrə vəsaitlər 14 gün müddətinə cəlb edilmiş, notlar isə 28 gün müddətinə yerləşdirilmişdir. 2017-ci ilin sonuna depozit hərracları və notların yerləşdirilməsi vasitəsilə cəlb edilən vəsaitin cəmi qalığı 1.9 mlrd. manat olmuşdur ki, bu da 2016-cı ilin sonu ilə müqayisədə 10.2 dəfə çoxdur.

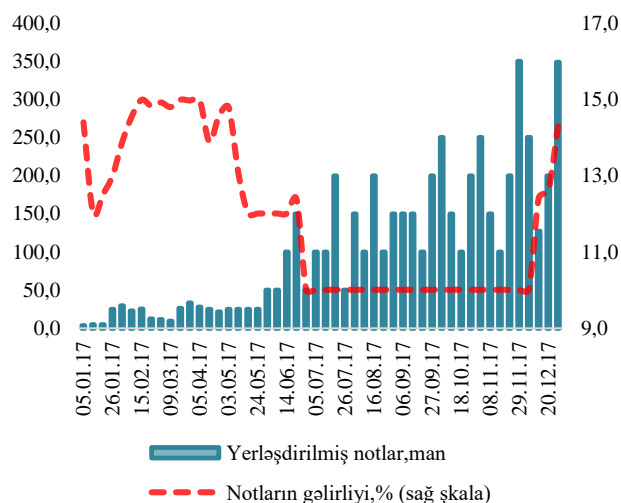

Mənbə: AMB

Bundan depozit əməliyyatları ilə cəlb edilmiş vəsaitlər 1013 mln.manat, notların yerləşdirilməsi nəticəsində cəlb edilən vəsaitlər isə 926 mln.manat təşkil etmişdir.

Depozit və qısamüddətli notların yerləşdirilməsi üzrə əməliyyatlar izafi pul təklifinin sterilizasiyası ilə yanaşı pul bazarının inkişafı və bununla da, pul siyasəti üzrə əməliyyat çərçivəsinin təkmilləşdirilməsinə, banklararası bazarın inkişaf etdirilməsinə də müsbət təsir göstərmişdir.

Qrafik 31. Mərkəzi Bank tərəfindən yerləşdirilmiş notların həcmi və gəlirliliyi

Mənbə: AMB

Qeyd etmək lazımdır ki, açıq bazar əməliyyatları olaraq depozit əməliyyatları və notların yerləşdirilməsi faiz dahlizinin aşağı həddi ilə uçot dərəcəsi (hazırda 10%-15%) arasında tərəddüd edən faiz dərəcələri ilə aparılır. İl ərzində depozit əməliyyatları ilə vəsaitlər 10%-14.87%-lə cəlb edilmiş, notlar isə 10.01%-14.99%-lə yerləşdirilmişdir.

Dövr ərzində məcburi ehtiyat norması dəyişməz saxlanılmışdır.

Cədvəl 3. Məcburi ehtiyat norması, %

	<i>Xarici Valyutada öhdəliklər üzrə</i>	<i>Manatla və qiymətli metallarda öhdəliklər Üzrə</i>	<i>Qeyri-rezident maliyyə sektorundan cəlb edilmiş vəsaitlər üzrə</i>
01.05.2011	2	2	2
01.07.2011	3	3	3
01.08.2014	2	2	2
01.03.2015	0.5	0.5	0.5
30.12.2015	0.5	0.5	0.5
03.03.2016	1	0.5	0

Mənbə: AMB

Hesabat dövründə banklar tərəfindən milli valyutada cəlb edilmiş öhdəliklər, həmçinin qiymətli metallarda cəlb edilmiş öhdəliklər

üzrə məcburi ehtiyat norması 0.5%, xarici valyutada cəlb edilmiş öhdəliklər üzrə 1%, qeyri-rezident maliyyə sektoru qarşısında öhdəliklər və beynəlxalq maliyyə institutları ilə hesablaşmalar üzrə 0% olmuşdur.

Dövr ərzində məcburi ehtiyat normalarının ortalama mexanizmi əsasında tətbiqi davam etmişdir ki, bu da banklara likvidliyin daha cevik idarə edilməsinə müsbət təsir göstərən amil olmuşdur.

Pul təklifinin effektiv tənzimlənməsi və bununla da qiymət sabitliyinin dəstəklənməsi məqsədilə manatla və qiymətli metallarla olan öhdəliklər üzrə məcburi ehtiyatların manatla, xarici valyuta ilə öhdəliklər üzrə məcburi ehtiyatların xarici valyutada müxbir hesablarda saxlanması barəsində “Məcburi ehtiyatların norması, hesablanması və saxlanması Qaydası”nda edilmiş dəyişiklik 2017-ci il 1 avqust tarixindən qüvvəyə minmiş və banklar

15 avqustdan etibarən məcburi ehtiyatlarını qaydadakı qeyd olunan dəyişikliyə uyğun saxlamağa başlamışlar.

Aparılmış monitorinqlərin nəticələrinə əsasən hesabat dövrü üzrə bütün aylarda bankların Mərkəzi Bankdakı müxbir hesablarının toplam qalıqları dövr üçün məcburi ehtiyat kimi saxlanmalı olan cəmi vəsaitlərin həcmi əhəmiyyətli üstələmişdir.

3.3. Pul təklifi

2017-ci ildə pul bazasının artım kanalları aidiyyatı orqanlarla birlikdə idarəetməyə götürülmüş, pul bazası pul siyasətinin başlıca əməliyyat lövbəri olmuşdur.

2017-ci ildə pul bazasının mənbələri aidiyyatı dövlət qurumları ilə koordinasiya şəraitində idarə olunmuşdur. İlin sonuna manatla pul bazası ilin əvvəlindən 8.7% artmış və dövrün sonuna 8543.2 mln. manat təşkil etmişdir.

Hesabat ilində manatla pul bazasının struktur elementi olan dövriyyədəki nağd pulun həcmi 16.9% artmışdır. Digər tərəfdən manatla olan müxbir hesabların qalığı 58.5% azalmışdır.

İlin əvvəlində manatla geniş pul kütləsi (M2) 11546.3 olmuş və dövrün sonuna 12466.4 mln. manat təşkil etmişdir.

Manatla pul kütləsinin (M2) strukturunda nağd pul kütləsi, fiziki

şəxslərin əmanətləri və hüquqi şəxslərin depozitləri fərqli dinamika nümayiş etdirmişlər. Belə ki, dövr ərzində nağd pul kütləsi 17.5%, fiziki şəxslərin manat əmanətləri 66.9% artmış, hüquqi şəxslərin manat depozitləri isə 16% azalmışdır.

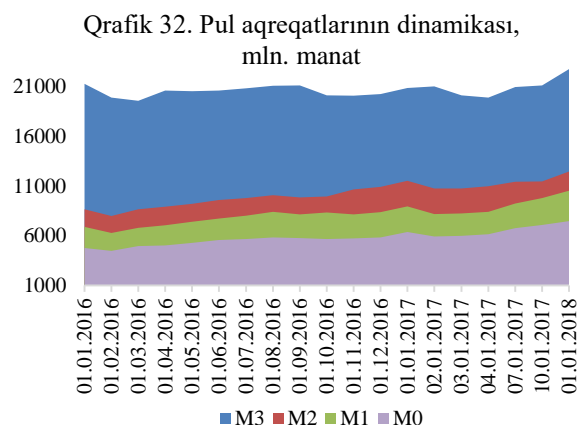
Cədvəl 4: Pul aqreqləri, mln. manat

	01.01.16	01.01.17	01.01.18
M0	4 776	6 377	7490
M1	6 897	8 960	10544
M2	8 678	11 546	12466
M3	21 287	20 890	22772

Mənbə: AMB

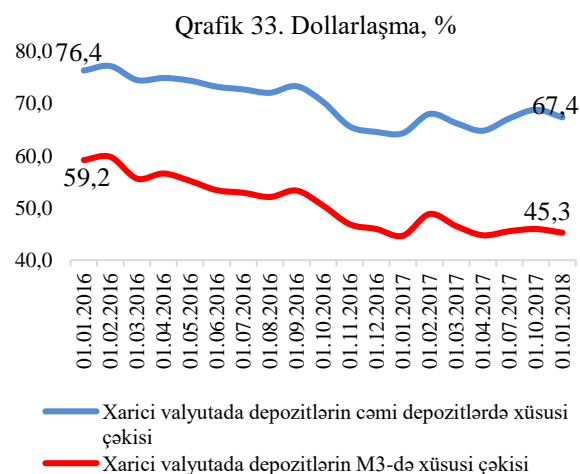
Fiziki şəxslərin manatla olan müddətli əmanətləri 84% artmışdır.

Hesabat ilində geniş pul kütləsi (M3) 9% artmış və dövrün sonuna 22772 mln. manat təşkil etmişdir.

Mənbə: AMB

Hesabat ilində bank depozitlərinin dollarlaşma səviyyəsində əhəmiyyətli dəyişiklik baş verməmişdir. Belə ki, xarici valyutada əmanət və depozitlərin M3 pul aqreqlərində xüsusi çəkisi ilin əvvəlində 44.7%, ilin sonuna isə 45.3% təşkil etmişdir.

Mənbə: AMB

İl ərzində fiziki şəxslərin manatla əmanətləri 66.9% artmış, xarici valyutada əmanətləri 15.2% azalmışdır. Nəticədə, fiziki şəxslərin depozitlərinin dollarlaşma səviyyəsi ilin əvvəlindəki 79.6%-dən 66.5%-ə enmişdir.

İstifadə olunmuş qrafik və cədvəllər

Qrafiklər

Qrafik 1	İƏİT ölkələrində biznes və istehlak inam indeksləri -----	5
Qrafik 2	Rüblük artım -----	6
Qrafik 3	İşsizlik səviyyəsi -----	6
Qrafik 4	Dünya neft bazarı -----	7
Qrafik 5	Qiymət indeksləri -----	7
Qrafik 6	Qlobal maliyyə indekslərinin dinamikası -----	8
Qrafik 7	Mərkəzi bankların faiz dərəcələri-----	9
Qrafik 8	Qlobal artım-----	10
Qrafik 9	Ticarət balansı-----	11
Qrafik 10	Ticarət dövriyyəsində əsas ölkələr -----	11
Qrafik 11	2017-ci ilə bəzi məhsullar üzrə ixracın dəyişimi-----	12
Qrafik 12	2017-ci ilə bəzi məhsullar üzrə idxalın dəyişimi-----	13
Qrafik 13	Ölkəyə daxil olan pul baratları -----	14
Qrafik 14	Xarici mənbələrdən əsas kapitalla investisiya qoyuluşları -----	14
Qrafik 15	Son istehlak xərcləri -----	15
Qrafik 16	ÜDM-nin sektorlar üzrə bölgüsü -----	18
Qrafik 17	2017-ci ildə qeyri-neft sahələri üzrə yaradılan əlavə dəyərin artımı-----	18
Qrafik 18	İqtisadi fəal əhalinin sayı -----	19
Qrafik 19	Orta illik inflyasiya -----	20
Qrafik 20	İnflyasiyanın miqyası-----	20
Qrafik 21	İstehlakçı Qiymətləri İndeksi -----	21
Qrafik 22	İstehsalçı qiymətləri indeksinin orta illik dəyişimi -----	22
Qrafik 23	Valyuta bazarında dövriyyə-----	24
Qrafik 24	Nağd xarici valyutanın xalis satışı-----	25

Qrafik 25	ARDNF-in valyuta satışları -----	26
Qrafik 26	Bloomberg platformasında banklararası bazarın həcmi -----	26
Qrafik 27	ABŞ dollarının manata qarşı məzənnəsi -----	27
Qrafik 28	REM-in dəyişimi -----	27
Qrafik 29	Faiz dəhlizinin parametrləri -----	29
Qrafik 30	AMB tərəfindən cəlb edilən depozitlərin həcmi və gəlirliliyi -----	30
Qrafik 31	Mərkəzi Bank tərəfindən yerləşdirilmiş notların həcmi və gəlirliliyi -----	30
Qrafik 32	Pul aqreqlarının dinamikası-----	34
Qrafik 33	Dollarlaşma-----	34
Cədvəllər		
Cədvəl 1	2017-ci ilin 6 ayında ticarət şəbəkələrində xərc istiqamətlərinin payı -----	16
Cədvəl 2	İnvestisiya mənbələri -----	17
Cədvəl 3	Məcburi ehtiyat norması -----	31
Cədvəl 4	Pul aqreqları -----	33

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı

Tel.: (+99412) 493 11 22

<http://www.cbar.az>

Ünvan: AZ1014, Bakı, R.Behbudov küçəsi, 90